ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 297 — Субота, 7 септембар 1957

СТРИЦ МРГУД у гостима код МИКИЈА

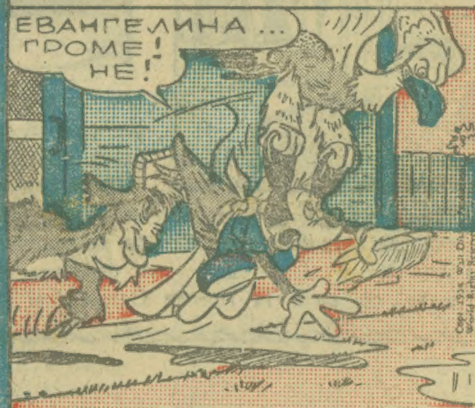

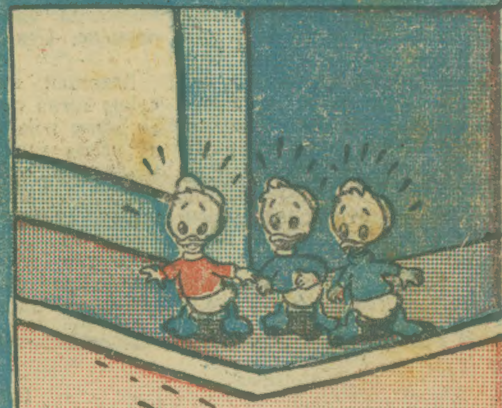

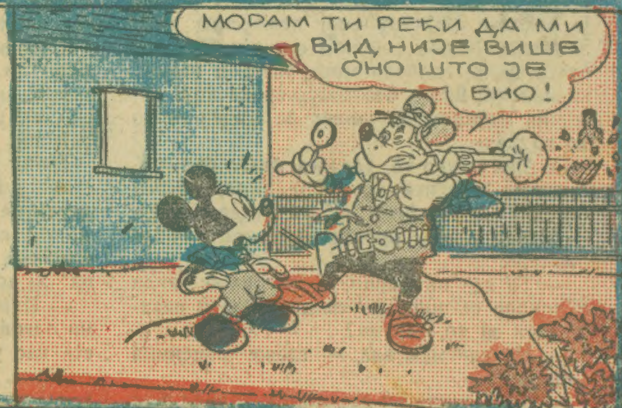

19 дана без наде на спасење

Каубој Џек Путнам зауставио је свога коња. „То је немогућно, помислио је. — То не може бити неко залутало говече“. Али, нешто јесте. Његов оштар поглед открио је у даљини, испод једног од врхова Стеновитих Планина, некакву необичну мрљу. Шта ли то може бити?

У околини мрље, на којој за тренутак заиграше сунчеви зраци, није се могао видети нити какав предмет, ни сенка. На тој висини дижу се само оштри планински врхови. Тамо нема људи, ни животиња. Чак се ни биљке не могу прилагодити суровој клими. Осећајући да узнемиреност у њему све више расте, из бисага је извадио доглед. Предосећао је да ће нешто непријатно открити. И заиста. Једно крило... два крила, мотор, искривљена гвожђурија, изгорели предмети... Били су то остаци авиона.

Каубој се сјурио низ брдо и зачас стигао на место где је оставио свој џип. Укључио је радио и ухватио везу са шерифом у Раулингсу. „Хало, шерифе! Овде је Џек Путнам, каубој са Базард Ранча. У високом ланцу Каунт Карбона открио сам олупину авиона. Пожурите!“

— Нема разлога за журбу, — одговорио је шериф. — Сви су сигурно већ мртви. Док стигнемо, ви бисте могли да испитате околину.

Било је подне и Џек Путнам, мирнији пошто је извршио своју дужност, сео је на камен и почео да ломи стврднути хлеб. Али, поглед није могао да одвоји од металне олупине. Сунце је пржило...

★

Блистави зраци тог истог сунца тргли су из бунила младу жену која се беше сместила испод авионског крила. Али, намах јој се разбистри у глави. Била је помирена са смрћу. Поред ње, увијено у свилу од падобрана, лежало је мртво тело њеног мужа. Александар је умро још пре неколико дана. На затиљку, при основи лобање, имао је малу рану покривену усиреном крвљу. Та незнатна повреда, која не би уплашила ниједног лекара, била је довољна да му кроз њен отвор постепено ишчили живот.

Мери Далтон није више осећала никакав страх. Изгубила је била сваку наду и спокојно је чекала крај. И најситнија појединост катастрофе била јој се урезала у памћење, само једно никако није могла да погоди: колико је времена провела чекајући на смрт. Десет дана? Можда и више, јер је много часова провела у несвести. Уствари, био је то тачно деветнаести дан како је упорно покушавала да живи на тој планинској литици, на висини од близу четири хиљаде метара. Била је без воде и хране. Знојила се на жестокој дневној припеци, а дрхтала од хладноће преко ноћи. Мали авион којим је управљао њен муж разбио се о планински врх 11 маја ујутру.

Сада је, сталожено, размишљала о своје троје деце и о удобној кући у Дулиту, у Минесоти. Мислила је на Александра, пажљивог и доброг друга, и на две хиљаде часова лета које је провела с њим, без и најмањег квара на авиону.

Били су у гостима код њених родитеља у Калифорнији. У повратку, прелетели су пустињу Мојаву и оставили лево од себе Долину Смрти, где су стотине људи изгубиле живот 1849 године, за време велике „златне грознице“. Александар није могао одолети искушењу да пролети пуним гасом између зидина Великог Кањона. Мотор је одлично радио.

Неочекивано, одјекнуо је туп ударац, нешто налик на слабу експлозију. Александар је узвикнуо: „Падамо!“ Све се одиграло за трен ока. Сећа се да ју је он упитао је ли повређена. А онда, тек што су напустили авион, стали су да беже као сумануте: бензински резервоар био је у пламену. Затим су се бацили на земљу и у истом тренутку чули су експлозију. Авион је горео дуже од два сата...

Александра је мучила главобоља, али рана није изгледала озбиљна. Надали су се да ће помоћ брзо стићи. Последњу радио-поруку послали су неколико тренутака пре несреће. Служба ваздушне сигурности свакако је већ алармирана.

Још првог дана поделили су три табле чоколаде, једину храну коју су понели са собом. Убрзо, небо је почело да бруји. Преко педесет авиона претраживало је Стеновите Планине. Тако је то трајало пуних десет дана. Многи су пролетели на свега неколико стотина метара од њих. Викали су, махали им и давали знаке. Све је било узалуд. Нико их није приметио. Једанаестог дана небо је поново било чисто и тихо. Они су остали на литици, усамљени и очајни. Њихови једини савезници били су глад, жеђ и неподношљиви бол у глави који је тиштао Александра.

Тада је он предложио: „Покушајмо да се пробијемо до долине!“ Али, Стеновите Планине су као зуби тестере, отсечене од свог подножја. Чак и да су имали потребну опрему, не би нашли довољно снаге да савладају окомите литице. После узалудних напора, вратили су се једне олујне ноћи до олупине авиона. Цвокотали су од студени. Александар је био потпуно исцрпен. Мери је покушавала да га угреје увијајући га у шаторску свилу. Он је ускоро изгубио моћ говора, а затим и свест. Умро је не рекавши ни речи.

★

Када су Џек Путнам и шериф, на челу екипе спасилаца, стигли до изгорелог авиона, испод поломљених крила зачуо се радостан узвик. А онда им је, на њихово огромно чуђење, једна људска прилика пошла усусрет.

— Није изгледала лошије, — причао је касније Путнам — него да је провела викенд у рибарењу на планинским брзацима. Говорила је! После деветнаест дана проведених без хране, воде и заклона од непогода, била је у стању да говори као остали људи!

И лекари су били зачуђени невероватном издржљивошћу ове четрдесетпетогодишње жене. Пошто су је три дана задржали у болници, дозволили су јој да се врати својој деци.

КАКО ПОСТАЈЕ ЋУМУР

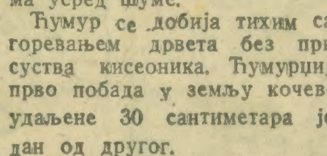
У многим деловима света ћумурџије (угљари) проводе

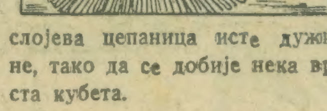

највећи део године у колибама усред шуме.

Ћумур се добија тихим сагоревањем дрвета без присуства кисеоника. Ћумурџија прво побада у земљу кочеве, удаљене 30 сантиметара један од другог.

Око овог „огњишта“ распоређује се вертикално више

слојева цепаница исте дужине, тако да се добије нека врста кубета.

Пошто се цела та гомила покрије бусењем, маховином и влажном земљом, потпале се дрва кроз мали отвор направљен у доњем делу.

Кад је потребно, ватра се распаљује стварањем „промаје“

је“, то јест пробијањем отвора, који се затварају чим топлота постане сувише велика.

Цела гомила сагорева лагано у току четири дана, а онда се запушавају сви отвори и огњиште се хлади 24 часа. Остаје још само да се гомила растури и да се извуку угљенисане цепанице.

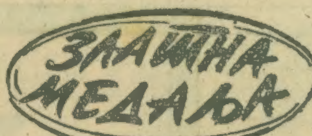
Исти резултат може се постићи непотпуним сагоревањем дрвета у нарочитим пећима од цигала или од метала. На тај начин добија се ћумур слабијег квалитета, али се у исто време извлаче из дрвета разни састојци: ацетон, катран и други.

Казан за дестилацију дрвета може се налазити и на ками

ону, па чак и на туристичким колима „на гасожен“. Гас добијен дестилацијом дрвета искоришћује се за покретање мотора.

(10)

РОМАН ОД Г. ГОЛУБОВА

— Ваше занимање је ваша лична ствар, господине Танди, — суво му рече Рисер-Хансен. — Ми вас само молимо да нам не сметате у нашим научним истраживањима. Закачили сте нам уже с батометрима. Предузмите, молим вас, мере да се оно ослободи.

Чудни гроф рашири руке и одговори:

— Мени је искрено жао, али то ће ићи тешко. Мораћете жртвовати уже. Уплело се у наше и више их не можемо раздвојити. А да се то не би поновило, замолићу вас да се удаљите одавде. Овде ми имамо посла и ја се бојим да ће нам обојици бити тесно у мору, како то каже једна дивна норвешка песма.

— За такву безочност требало би вас бацити преко ограде, — плану Рисер-Хансен. Никад га још нисмо видели тако разбешњеног. Али, грофа то није уплашило. Само је престао да се смешка и хладно одговори:

— Молим вас да бирате изразе, господине. Мада радимо на различитим пољима, ми смо обојица солидни, радни људи. Ви сте почасни члан тамо некаквих научних друштава и академије, а ја почасни члан коцкарнице у Монаку и витез неколико одликовања за спасавање бродоломника.

— За ово ћете одговарати пред судом! — машући лулом грмео је Рисер-Хансен.

Гроф Танди саосећајно заклима главом и извади из своје ташне лист хартије с некаквим печатима на њему.

— Предосећао сам да ћете ми претити судом, — одговори мирно, немарно ударивши меснатим дланом по хартији. — Ово је решење Међународног поморског суда донето у једном сличном случају. Решење гласи да је слобода мора света и неприкосновена. Благо без сопственика које лежи на морском дну може да тражи свако ко то жели.

— Али, какво то, доврага, благо без сопственика мислите да нађете овде, насред океана? — зачуђено запита Рисер-Хансен. — Испод наших бродова има три хиљаде метара.

— То нас не плаши, — одговори Танди и поново се широко осмехну. Вреди ризиковати за то, зар не?

— Не разумем вас, — слеже раменима „старац“.

— Ипак, нисте ви случајно изабрали баш ово место за своја... научна истраживања... Де, добро, добро. Ми смо пословни људи. А ако се, као што тврдите, занимате само науком (он ту обешењачки намигну), зашто не бисте отишли на неко друго место?

— Губите се! — дрекну Рисер-Хансен.

— Један послован предлог, — рече гроф, пребацујући ногу преко ограде. — Ако неко од вас господе зажели да добије овај мали талисман, нека само изволи да нас посети.

Он тобоже немарно разгрну капут и показа нам округао блистав предмет који се, као часовник, њихао на ланчићу. Била је то златна медаља Атлантиде!

Полетех ка огради. Али, дрски посетилац скочи у барку и отисну се од брода.

— Изволите доћи код нас, драги пријатељу, — довикну ми кроз смех. Сад смо познаници!

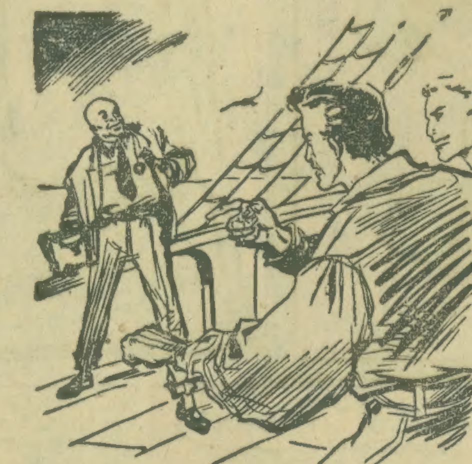
Река на дну океана

„Пирати XX века“, „Напад на истраживачки брод“ — Забога, какав бих сјајан наслов могао дати свом извештају о овом сукобу на мору (као окорели новинар већ сам био навикао да мислим „у насловима“). Ватсонова прича, његова смрт, „Звезда мора“ и њен чудни „владар“, најзад та златна медаља која је за тренутак засијала међу његовим прстима — ланац догађаја све више је растао.

Треба одмах саопштити Хигинсу и властима у Понта-Делгади да гроф Танди има директне везе с Ватсоновим убиством. Како би се иначе златна медаља нашла у његовим рукама? Због тога замолих „старца“ за дозволу да ступим у везу с копном.

— Идите дођавола, Свенсене! — љутито ми одговори он. — Довољно је већ то што сте нас увукли у незгоду са овим пробисветима. Они свакако верују да смо ми дознали тачне координате Атлантиде и да сад покушавамо да извадимо с дна те проклете дукате.

Он је, очигледно, био у праву. Гроф Танди и његова банда мислили су да ми је Ватсон рекао где треба тражити Атлантиду. А црнца који ме је звао са обале вероватно је послао гроф Танди да би ме домамио пиратима и спречио ме да се вратим на „Викинг“. Тај црнац прислушкивао

је мој разговор с Ватсоном, претварајући се да чита новине. Одмах по мом доласку на брод дигли смо сидро и отиснули се на море. Зар то за њих није био најбољи доказ да држимо у рукама тајну Атлантиде и да смо похитали да то искористимо.

Како убедити грофа Тандија да је у заблуди?

А можда се варамо ми, а не он? Можда смо се, случајно, зауставили ради наших истраживачких радова баш на оном делу океана где се налази потонула Атлантида, чије су координате ти бандити извукли од Ватсона?

Сад нам је читав посао био покварен. Увече се јахта укотвила на сто метара од нас, истакнувши на јарбол бели фењер: „Стојим на сидру“.

Сутрадан изјутра, капетан, црвенији у лицу но обично и гледајући некуд устрану, пренесе нам наредбу шефа експедиције. Дићи сидро и прећи у други рејон.

Терне Паулсен и други стручњаци били су позвани на саветовање у кормилареву кајуту. Вративши се, он ми рече:

— Идемо у квадрат 412—06, око стотину миља западно одавде. То је, такође, мало испитана област. Тамо је само једном, и то веома кратко време, боравио океанографски брод „Антарес“.

Те вечери се у трпезарији нису чуле уобичајене шале. Сви смо се осећали некако нелагодно због присилног бекства. Рисер-Хансен уопште се није ни појавио за столом.

Ноћу сам се дуго превртао у својој уској, као школска клупа постељи, пребирајући у памети све беочуге ланца овог загонетног догађаја. Зашто се Ватсон обратио својом причом баш мени? Зашто није отишао Хигинсу или право тим гусарима? Што сам више о томе мислио, у глави ми је била све већа збрка.

Најзад сам заспао тешким, немирним сном. И готово одмах, како ми се учинило, пробудио ме је звучни капетанов глас:

— Цела смена на палубу! Спустите сидро!

Мене се лично ова команда није тицала. Али, откуд у капетана овако весео тон? Чему се он то радује? Немогућно је да смо већ стигли на одређено место: кроз округле прозоре на кабини тек се наслућивало свитање.

На палуби су били сви наши научници. И сви су, као по команди, гледали у воду. Ја такође погледах преко ограде, али не видех ништа!

— Шта се то догађа, Терне? — запитах Паулсена.

— Преспавао си читаву ноћ, а ми смо за то време нашли нешто веома занимљиво. Реку, изгледа.

— Реку? Где?

— Тамо, — показа он главом преко ограде. — На дну океана.

(Наставиће се)

ИЗ ЖИВОТА ПРОНАЛАЗАЧА

Жакар

У другој половини 18 столећа Лион је личио на огромну ткачницу, у којој се цео дан чуло зврјање вретена. Људи, жене и деца били су од јутра до мрака заробљеници свилених и других нити, које су се без прекида намотавале на цевчице и одмотавале с њих. Ткачнице су одгајивале — како се говорило —

цеваcте људе: танконоге, погрбљене и болешљиве. Њихов говор био је полаган и тешко су се изражавали. Били су необразовани, јер су на посао ступали још као деца, с непуних десет година, не стигавши да заврше никакву школу. За свој рад добијали су бедне плате. Посматрајући све то, један дечак је са страхом гледао како се приближава дан кад ће и онући у малу ткачницу свога оца. Тај дечак звао се Жозеф-Мари Жакар. Рођен је у Лиону 1752 године.

Жакара је болела тешка судбина његових сутрађана и, мало помало, у њему је дозревала замисао о машини која би олакшала рад ткача. Али, избила је Француска револуција и Жакар, ометен бурним догађајима, не могаде да ту замисао приведе у дело. Доцније, живећи у беди и утучен због синовљеве смрти, морао је да се са женом лати плетења сламних шешира.

Тек у 40 години, захваљујући неколицини пријатеља, успео је да конструише своју машину, и то само у најглавнијим потезима. Као награду за труд примио је — бронзану медаљу. Једног дана у његову радионицу дође неки високи државни функционер, који одмах обавести владара о Жакаровом изуму.

Ваља напоменути да су и пре Жакара људи покушавали да створе машине које ће заменити рад ткача, но оне су биле или прескупе, или сувише сложене. Нарочито су се истицала два изумитеља, Фалкон и Вокансон, чијим се искуствима користио и сам Жакар.

Жакару је било шездесет година кад су његови аутоматски разбоји почели да израђују штофове. Али, он није осетио радост због свог изума. Једни су му оспоравали проналазачко право, други су говорили да разбој упропашћује тканину. Најзад, морао је да тражи заштиту изабраног суда, пред чијим је члановима приказао цео поступак ткања. Добио је спор, али су

га чекале нове недаће. Бојећи се да ће их аутоматски разбоји избацити на улицу, ткачи су одлучили да проналазача баце у Рону. Сукоб се ипак срећно завршио и Жакар је после извесног времена добио златну медаљу, последњу у свом животу, јер је умро 1834 године.

Уместо код зубног лекара — код јувелира

Кад Бернарда Саундерса, власника једног хотела близу Дербија, у Енглеској, заболи зуб, он не иде зубном лекару, већ јувелиру. Наиме, Саундерсови зуби пломбирани су дијамантима, од којих сваки вреди по 300 долара. Ово, наравно, није ни најмање практично, јер су услуге зубних лекара много јевтиније од услуга јувелира.

WALT DISNEY'S
Најзад — ЛУЛА МИРА

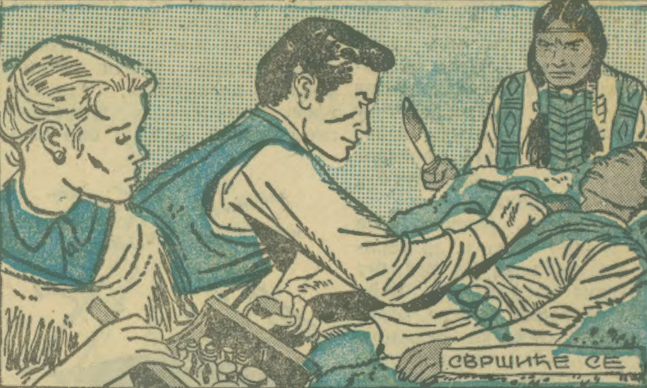

КОЈА ЈЕ ОВО ЖИВОТИЊА?

Животињу чији вам цртеж доносимо ретко можете да видите и по већим зоолошким вртовима. Не треба да вас то чуди, јер она живи само у источним деловима Јужне Америке.

Ова животиња може да буде дуга и до 1,30 метар, али највећи део отпада на дугачки, длаком обрасли реп. Лукава је. Ноћу спава сакривена у високој трави или шибљу. Кад спава, онда савијено тело покрива дугачким и китњастим репом. Њушка јој је продужена као у неку цев. Храни се мравима и црвићима, чије тврде станове разара јаким канџама предњих ногу. Лепљиви и дугачки језик завлачи у мравињаке и термитњаке и када се на њему накупи довољно мрава или црвића онда га увлачи у уста, која су иначе мала. Језик може да извуче и увуче веома брзо, и то по више пута за кратко време. Спора је при кретању, тако да се може лако ухватити.

О овој животињи учили сте у школи. Да ли можете да се сетите како се зове?

(Мравоједи)

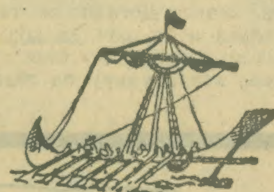
КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Лађе старих времена

Стабло дрвета било је један од првих пловних објеката. Отада је прошло много времена, те су стари бродови давно ишчезли. Овде ћемо донети неколико типова бродова из прошлости.

ГАЛИЈА ИЗ XV ВЕКА

РИМСКИ РАТНИ БРОД

БРОД СТАРИХ ВИКИНГА

РАТНИ БРОД ИЗ XIX ВЕКА

ШАЉИВА ПЕСМА

Шаљива песма по Теорији књижевности је ублажена сатира, а сатира је песма (или проза) која на духовит начин исмева рђаве навике људи, друштва и времена, у намери да све то поправи. Шаљива песма има мање-више све особине сатире, те се често меша с њом. Али, шала у шаљивој песми је наивнија од праве сатире и прелази у хумор.

ТВРДИЦА

— Басна —

— Што сам јадан и несрећан, — јадао се тврдица своме суседу. — Ноћас су ми лопови украли скривено благо које сам у башти закопао, па ми наместо блага ставили у ја му камен.

— Не кукај, комшија, — рече му сусед — јер ти и онако ниси користио своје благо. Замисли да је тај камен твоје благо, па ћеш се умирити и нећеш осећати да си сиромашнији.

— Ах, па да и нисам сиромашнији, мене бес хвата кад помислим да је неко богатији од мене, — одговори тврдица.

НЕМОГУЋНО!... АЛИ ИПАК...

У средишту света налази се Сунце, а око њега се окреће Земља, по кругу који претставља тачку у поређењу с величином звезда некретница. — Тако је много пре наше ере учио Аристарх са Самоса.

— То је немогућно — одговарали су готово сви научници, са Аристотелом на челу, у току следећих 20 векова. — Како се може замислити да се тако огромно и тешко тело као што је Земља може окретати? Не. Земља лежи непомично у средишту васионе, а Месец, Сунце и све звезде окрећу се око ње.

И још један „доказ". Пошто сви предмети падају на Земљу, а за њу саму не примећује се да пада, сматрало се да и због тога она мора бити у средишту света и непомична. Тек Коперник, Кеплер и Њутн успели су да докажу да кретање Земље није немогућно, него стварно.

★

— Будала хоће да преокрене целу уметност астрономије, али Свето писмо нам каже да је Исус Навин зауставио Сунце, а не Земљу!

Тако узвикује Мартин Лутер за кога је једини извор знања било Свето писмо. А у њему стоји да је Сунце стало насред неба и није се нагло западу готово цео дан, док се водила битка између Израиљаца и Аморејаца. Иако су много векова пре Лутера слободоумни научници знали да се Земља обрће око своје осовине, те да само зато привидно изгледа да Сунце обилази око ње, ова истина тешко је продирала. Мислило се да би се, ако се Земља заиста обрће, човек који би отскочио увис дочекао на ноге много западније од онога места са којега је отскочио. Пошто се то не догађа, значи да Земља мирује. Али, закони кретања који су откривени у XVII веку разбили су и ову вековну заблуду.

★

— Месец је сличан Земљи. То је тамно тело осветљено Сунцем, на коме се налазе брда и равнице. Сунце није никакво божанство, већ усијана лопта.

Ово су речи филозофа Анаксагоре, Перикловог учитеља, речи које га умало нису стале главе. У то време људи су у небеским телима видели божанске ватре, савршене, вечне, непроменљиве. Стога је Анаксагора сматран за безбожника који хули на веру и не поштује богове. Осуђен је на смрт, али је Перикле, његов велики поштовалац, успео да ову казну замени прогонством. Када је, скоро две хиљаде година касније, Галилеј кроз свој први дурбин погледао Месец, уверио се да је у праву био Анаксагора, а не његове судије.

★

Још у Старом веку било је научника који су у кометама видели права небеска тела. То је било мишљење питагорејаца, па и Аполонија из Минда.

Али, држећи се заблуде да су небеска тела непроменљива, остали нису хтели да ставе комете у исти ред са звездама и планетама. Сматрали су их за земаљска испарења која се запале у високим областима атмосфере. Тек у XVI веку и

касније, пошто су проучене путање неких комета, људи су се уверили да су то небеска тела, као и да на небу може бити промена.

★

— Бесмислено је веровати да испод нас постоје људи, антиподи, којима Сунце излази кад код нас залази — тврдио је свети Августин.

— Ко може бити толико безуман и веровати да постоје људи којима су стопала изнад главе, код којих дрвеће расте надоле, а киша пада у супротном правцу? — пита се Лактанције, заједно с многим другим црквеним и световним писцима.

А Магелан је обишао целу Земљу, био са својим пратиоцима антипод за људе у Европи, Сунце му је излазило када код нас залази, па ипак — ноге су им увек биле доле а глава горе, и киша им је падала из облака према Земљи, као и код нас. Не постоји један апсолутни правац д о л е, него је то правац по коме падају тешка тела, а он је управљен према средишту Земље. Пошто је Земља лоптаста то људи могу ићи свуда наоколо по њеној површини и увек ће им правац према средишту Земље бити — доле.

★

Херодот прича:

— Нехос (египатски владар) послао је Феничане да на бродовима обиђу земљу идући из Арабљанског Залива и да се врате преко Херкулових Стубова (Гибралтара). Они су напустили Еритрејско (Црвено) Море и после више година вратили се у Либију и Египат. Тада су причали — ја у то не верујем, а ко хоће може веровати — да им је, када су пловили око Либије (тако се онда звала цела Африка), Сунце било са десне стране.

На северној полулопти Земље, кад се иде према западу као што су Феничани пловили, Сунце може бити само с леве стране, тј. према југу. Зато Херодот није веровао у причање Феничана. Али на јужној полулопти Сунце је у подне на северу, а не на југу као код нас, дакле с десне стране када се иде према западу. Ово је истовремено најбољи доказ да су Феничани том приликом заиста опловили око Африке, у шта су неки сумњали.

★

Кад је Шајнер, 1611 године, опазио дурбином пеге на Сунцу, ово откриће саопштио је прво своме претпостављеном, језуитском провинцијалу Теодору Бузеу.

— Немогућно је да на Сунцу има пега, — одговорио му је овај. — Ја сам више пута прочитао Аристотела од прве до последње стране и нисам нашао да се ишта слично помиње. То значи да Сунчеве пеге не постоје. Оно што сте видели или је настало услед вашег лошег вида, или су то мрље на стаклима вашег дурбина.

Данас ове речи затуцаног схоластичара код нас изазивају смех, али он сам искрено је веровао да је немогућно наћи мрље на Сунцу, телу начињеном од чисте ватре.

★

— Доказано је да је човеку немогућно да се вештачким крилима или другим средствима уздиже у ваздух, или да се макар само одржава у ваздуху. Човек је створен за Земљу, а крилати створови за ваздух. Не покушавајмо да прекршимо законе природе!

Овако се изразио Лаланд, чувени француски астроном, поводом неких покушаја летења. Само две године касније, једног јунског дана 1783, полетео је у небо балон браће Монголфије. Балони напуњени топлим ваздухом или водоником лакши су од ваздуха у атмосфери. А шта би тек Лаланд рекао да је могао видети данашње авионе, тешке по више тона, како се, лако као птице, и брже од њих, дижу у ваздух, не кршећи, већ потврђујући законе природе.

★

После проналаска парне машине, смели конструктори почели су правити планове за железницу која би се кретала дотле нечувеном брзином — од 20 километара на час. Многи научници устали су тада против ових пројеката, тврдећи да је при тако великој брзини немогућно путовати: путници би се поразбољевали, можда и умрли, а они који би гледали воз док јури толиком брзином добили би вртоглавицу.

Ове примедбе нису омеле напредак. Возови сада прелазе више од сто километара на час модерни авиони су бржи од звука, а човек који седи у њима не осећа се ништа горе него у старинском дилижансу.

★

Едисонов фонограф требало је да испитују стручњаци и изложе своје мишљење о њему. Један од њих, познати научник Жан Бујо, кад му је приказана справа која говори, развикао се:

— Искључено је за сва времена да се чудо човечјег гласа репродукује апаратима направљеним од дрвета или метала!

Био је убеђен да је ту у питању човек који говори из трбуха. А данас, не само да је грамофон приступачан свакоме, него се људски глас преко радио-таласа преноси брзином светлости око целе Земљине лопте.

ОНО ШТО ДРУГИ НЕ МОГУ

Живи свет једе разноврсну храну, али инсекти свакако најнеобичнију. Постоји шест врста инсеката који се готово искључиво хране запушачима на боцама за вино. Тако су ти инсекти, према једној чудној статистици, у току последњих столећа нанели милионске штете произвођачима вина у Француској, Италији и Шпанији.

Једна врста јеленка која живи у апотекама и дрогеријама употребљава за исхрану 45 разних хемикалија, међу којима и веома опасне отрове: аконит, никотин, беладону и стрихнин. Тај јеленак радо једе и кремове за улепшавање, а опијум му је најлепша посластица. Чак и све врсте инсектицида једе с правим уживањем кад год му се за то укаже прилика.

Неке мушице могу да живе само у средини која се одликује најјачом соном концентрацијом. Постоје и такве које цео живот проведу у рудницима соли у Чешкој, док ларве неких њихових америчких сродница могу да опстану само на површини слaних језера. Има и мушица које могу да живе само у води чија температура никад није нижа од 50 степени, а једна друга врста проводи живот у — нафти. Оне дишу помоћу нарочите цевчице која, као перископ, штрчи изнад површине течности.

И термити имају изузетан прибор за варење. Чак су у стању да сваре целулозу, захваљујући сићушним микробима који живе у њиховим цревима. Они целог свог века глођу разне производе који садрже целулозу. Но, и поред овако једноличне исхране, неке врсте могу да живе веома дуго. Тако је за једну бубу из групе тврдокрилаца утврђено да је живела 45 година. Ларве једног другог тврдокрилца, церамбикса, годинама живе заточене у грађевинском дрвету, мада је оно узидано у зграду и са свих страна опкољено бетоном или циглама. Неки ће дуго издржати и без икакве хране. Једна коксинела, врста бубамаре која живи у Америци и храни се корењем, поставила је необичан рекорд у гладовању, јер је провела пуних седамнаест година без хране, у потпуно сувој средини.

Пре но што изиђу на светлост да проживе свој краткотрајни век нимфе, једна врста цврчака, морају да се развијају десет до петнаест година под земљом, где буше тунеле у потпуном мраку. Занимљиво је да су неки подземни термити прави пољопривредни стручњаци. Као што људи гаје пшеницу или поврће, они под земљом гаје гљиве које им служе за храну. Амазонски мрав са сунцобраном има у том свом повртњаку више врста гљива и паразита којима се храни.

Инсекти, ти прастари становници земље, на којој живе милионима година дуже него људи, претстављају изванредно специјализоване организме, који се често хране искључиво једном врстом биљака, хемиских материја или других инсеката. Тако купусни лептир увек полаже своја јаја само на купус. Догоди ли се да купуса нема, или да јаја грешком доспеју на салату или кељ, ларве умиру од глади.

„ШУМСКИ ЧОВЕК"

Зен Греј, амерички писац, родио се 1875, а умро 1939 године. Он спада међу најчитаније америчке писце путописних романа и описиваче живота колониста у пустињама америчког Дивљег Запада. Теме његових многобројних авантуристичких романа и кратких прича највећим делом су из живота на Западу, и то средином 19 века. Он даје ликове обичних људи из тог времена и из тих предела: јахача, насељеника, Индијанца, итд. Нарочито су му снажно обојени описи прерија и кањона. Његове приче одишу често и мелодрамом. Истина, оне имају снаге у опису топографских детаља, али су нестварне у опису карактера и ситуација. Био је веома плодан писац, али је највише познат по својој првој популарној новели „Јахач пурпурне пољане". Познатија његова дела су: „Вети Зејн", „Закон мормона", „Златна пустиња", „Усамљени пут", „Тајанствени јахач", „Грмљавина стада". Та и друга дела преведена су на многе стране језике, па и на наш. Теме неких његових прича успешно су пренете и на филм, а обрађене су и у облику стрипа. Један од њих је и стрип „Шумски човек", који почињемо да објављујемо у овом броју.

Колекција животињских гласова

Од рике лавова до „песме" зрикаваца, сви они бескрајно различити гласови који потичу од животиња биће отсад сачувани у једној магнетофонској колекцији која се налази у Библиотеци природних наука Корнеловог универзитета у САД. Колекцијом управља Међународни комитет за биолошку акустику, основан 1956 године, који сачињавају научници из разних земаља.

Магнетофон је и досад чинио велике услуге биолозима који проучавају звучна средства за споразумевање међу животињама. Међутим, временом се нагомилало толико регистрованог материјала да се у њему није више било лако снаћи, а, сем тога, он се чувао у лабораторијама у које истраживачима није увек дозвољен приступ. Зато је утолико важније стварање ове нове колекције, која ће бити међународни магацин животињских гласова, доступан научницима свих земаља и народа. Комитет ће сваке године објављивати сређен преглед материјала којим располаже.

Бисери од рибље крљушти

Јапанска индустрија усавршила је нов начин производње вештачког бисера. Као сировина употребљава се крљушт једне врсте рибе које има доста у водама Јапана.

Практична комбинација стола и торбе

Најновији изум, четвртаст сто направљен од пластичне материје, чије су стране дуге 76 сантиметара, корисно служи за време лета, на плажи и на излету, јер се може употребити и као торба и јастук. Кад се надува, висок је 30 сантиметара, те је погодан за обеде и друштвене игре. Кад се испумпа, у њему може да се понесе пртљаг у тежини од десет килограма.

ЛЕТЕЋИ СЛОН
ДУМБО
WALT DISNEY

ДУМБО, ГДЕ СИ НАБАВИО ТАЈ РОГ?
ТО НИЈЕ ОБИЧАН РОГ! ТО ЈЕ ТРУБА КОЈУ МИ ЈЕ МАМА ПОКЛОНИЛА ЗА РОЂЕНДАН!

ТИ ЗНАШ ДА СМО МИ СЛОНОВИ ИЗВРСНИ СВИРАЧИ У ТРУБУ!.. ХОЋЕШ ЛИ ДА ТИ ОТСВИРАМ НЕШТО?

БОГОБОЈ АТАНАЦКОВИЋ

Своја путничка писма, објављивана током шест месеци у „Српским новинама“ 1850 године, Богобој Атанацковић потписивао је са — „Српски путник“. Тада је он већ био познат писац радо читаних новела, присталица Вука Караџића и пријатељ Бранка Радичевића и Ђуре Даничића. Кад је по други пут кренуо на путовање „за извањски свет“, он је то учинио, изгледа, из интимних разлога. Слично као и његов јунак Младен у роману „Два идола“, тражио је утеху због неуспеха у једној сентименталној повести. А кад је писао „Два идола“, Атанацковић се прилично користио оним што је видео на свом путовању: у првом реду појединим пределима, кроз које је пустио да прође и његов очајни Младен. Према томе, ово друго путовање тада 24-годишњег Богобоја Атанацковића, на које је он пошао да разбије своју сету, било је од користи и за српску књижевност. Али, док је у свом роману био претежно романтичан и сентименталан, у „Писмима српског путника“, био је стваран, а још стварнији у свом „Дневнику“, који је водио на српском, а делимично и на француском језику.

Прво путовање Богобоја Атанацковића у иностранство било је ујесен 1848 године. Тада је он морао да напусти своје родно место Бају и Војводину као политички кривац. И он је, као и Светозар Милетић, дизао народ на буну, а на чувеној Мајској скупштини у Карловцима носио је српску заставу. Његов пут га је тада водио преко јужне Немачке у Париз, а вратио се годину дана касније преко Беча, Граца, Вараждина и Загреба, где је упознао Људевита Гаја и побратимио се „са честитом омладином југословенском“ (он то пише 1849 године), због чега је био неисказано весео и задовољан. Тада је упознао и дивне пределе Хрватског Загорја, које је заволео исто као фрушкогорске и касније их истицао изнад најлепших које је на свом другом путовању видео у Немачкој.

Године 1850, крајем јула, Богобој Атанацковић кренуо је на пут из своје „убаве Баје“, коју, додуше, назива тако и у својим новелама, али је у својим путничким писмима баш много не хвали. Баја је тада имала преко 6.000 словенског становништва, највише Хрвата — Буњеваца. До Пеште возио се колима — „без јапунџета, без торбе и печеног ћурка“ — а од Пеште до Беча лађом, и то готово усамљен, јер није имао друштва. Револуција у Мађарској била је тек угушена и високо друштво одвајало се од бунтовничких грађана, који су за њега сви били подозриви. „На крају лађе види човек само два-три укрућена млада човека са цигаром у зубима и неколико паунастих госпа и госпојица, с којима се тек на наочаре може разговарати“.

У Бечу је Атанацковић провео неколико дана и ту се састајао у чувеној „Славенској кафани“ с Бранком Радичевићем и Светозаром Милетићем. „Они су врсни пријатељи, — бележи он у свом Дневнику — и врло је тешко било моме срцу кад смо се растали“. Од Беча до Прага већ је ишла железница — „огњена кола“ — и Богобој Атанацковић тада се први пут возио овим саобраћајним средством, о чему је опширно обавестио читаоце „Српских новина“. То је, уједно, и најстарији опис код нас како то изгледа кад се путује железницом.

— Кад се човек у вагону на које место посади, — прича Атанацковић — чује звоно, које је знак за полазак, после чује звиждање и хуку од машине, с десна и с лева види пределе, који се тек укажу, да му опет ишчезну испред очију. Још једно село није ни изгубио из очију, ето, укаже му се друго; сам себи не верује, чини му се да је спсена или сан кад му после неколико сати рекну да је тамо где је доспети желео. Шта би рекли наши дедови који су тестамент градили, кад су се дизали на пут од 20 миља, да онако нешто васкрсну па да им човек ово приповеда? Рекли би јамачно то што су рекли наши сељаци једном младом човеку из свог места, који је по свету ходио, па у приповедању шта је у свету видео казао им и за железницу: „Честит дечко, само штета што толико много лаже!“

На путу до Прага Атанацковић је прошао и кроз један тунел „здраво мрачан“. И кад човек из њега изиђе па угледа диван предео, „чини му се да је из пакла у рај ушао!“ А што се тиче кондуктера, он је на „огњеним колима“ неприкосновен. Јер што он рече, то путници морају да верују. Он извикује станице, а кад извикне и путникову, више нема сумње и приговора. Треба се спремати за излазак, вожња је окончана.

Из Прага је Богобој Атанацковић отишао у Карлове Вари, тада већ чувену светску бању. Он се диви прекрасној природи, за коју његово перо нема снаге да је опише, али као српски родољуб он у исти мах указује и на кнежевину Србију и њене лепе и лековите бање, које би требало уредити па да сав свет тамо похрли. Србија има, каже он, и лепших предела него што је овај. Она му је лепша од Тирола и „сва четири (кантона) Швајца“. „Кад би у Србији купке се подигле, и само мало на глас дошле — а дошле би јамачно за кратко време — онда је томе наравно следство да би се одмах добре цесте морале градити од Београда и других крајева до тих купки (бања). Ето ти напретка у смислу комуникације“.

Из Прага је Атанацковића пут водио у Дрезден. У једном писму он описује своје путовање реком Лабом, која је тада била на граници Аустрије и Немачке. Немци су много хвалили лепоту полапских предела, али Атанацковићу се није учинило да су вредни толике хвале. „Нек нисам који сам, ако Фрушка Гора и Хрватско Загорје нису више дражесни, ако не носе на себи више природне красоте него ове горе овде! Па ко је икад написао само једну књигу о Загорју и Фрушкој Гори, ко је нацртао само и једну слику о овим лепим м..тима?“

У Дрездену су за Богобоја Атанацковића постојале само „две дивоте, два драга камена која га осветљавају и красе“ — галерија слика и позориште. И он је уживао и у једном и у другом. У галерији слика нарочито истиче сикстинску Мадону, ремек-дело Рафаелово, и Коређову Богородицу с малим Христом — „створове човечјег искуства и савршенства“. Иначе, помиње и друге уметнике: Микелanђела, Рубенса, Ван Дајка, Мурилья итд. и по свему се види да је умео да осети уметничко дело и да му се истински диви.

Гледајући дела ових великана, Атанацковић не може а да се не сети и тадањих српских уметника, нарочито Павла Симића и Вулетића, „и још њих неколико који су сад ускрсли са својом вештином, отимају се, крше се, па ко зна за њих? Ко их је потражио, да ако их и не подигне, а оно да их охрабри у њиховом тешком предузећу? Само њихов племенити дух и њихове тежње, а често, врло често, њихови велики јади“. И када је у позоришту гледао тада чувену француску глумицу Рашел, сетио се наших скромних и трудољубивих војвођанских позоришних дилетаната, међу којима је такође било талената. Нарочито је помишљао на младу српску глумицу Деметровићеву, „која је за кратко време свог глумовања пробудила наде на све стране“. Говорећи о Рашели, он каже: „Па опет једна лепотица, коју сам на српском театру видео, у стасу, и лику, и нежности, у окретности, у изражајним цртама на лицу, много, врло много личи на Рашелу“.

Из Дрездена је Атанацковић отишао у Лајпциг, који је највише желео да посети због „берзе немачких књижара“, чувеног лајпцишког књижарског сајма. Упоредивши српске и немачке читаоце, он је изнео ову кратку али врло интересантну карактеристику: „Немци имају јаки књиге читајући, а мали књиге купујући публикум. Код нас је баш противно: код нас се књиге врло добро и врло много продају, ако расудимо колики је наш читајући публикум... Али ја познајем много њих који скоро сваку књигу купе, а ретко коју читају“.

Богобој Атанацковић наставља своје путовање. После Лајпцига — Хале, потом Берлин, Хамбург и Лондон. На повратку је поново свратио у Париз, а у Италију је прешао преко Светог Готхарда, „страховите, вековечитим снегом покривене горе“. Тај прелаз опширно је описао у роману „Два идола“. Крајем јануара 1851 Атанацковић је поново био у Бaји, а те исте године објавио је и први део овог свог романа, који је писао под још свежим утисцима са свог недавног путовања.

НЕОБИЧНИ МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

Има више врста музичких инструмената, а они се углавном деле у три групе: дувачке (дрвене и лимене), гудачке (са жицама) и на ударальке. Овде ћемо се укратко осврнути на удараљке, у које спадају разне врсте добоша, тријаноли, санови, там-там, кастањети, затим такозвани немузикални ударајући инструменти и музички инструменти који дају одређену тонску висину: звона, целеста, пауке, глокеншпил, тубафони, ксилофони итд. На нашој слици види се известан број необичних инструмената које употребљавају неки народи у разним деловима света. Овде их има 29 и сваки је обележен бројем. То су: 1) инструмент „воло“ са Мадагаскара; 2) дахомејска харфа; 3) судански добош; 4) нитериска харфа; 5) инструмент од бамбуса са Јаве; 6) индиска гитара; 7) монголска виолина; 8) добош племена Кафра; 9) судански там-там; 10) судански ксилофон; 11) там-там са Цејлона; 12) виолина са острва Реиниона; 13) бароцески ксилофон; 14) монголска харфа; 15) кинески шешир и цез; 16) шкотске гајде; 17) арабљанска виолина; 18) банџо; 19) виолина са Сахалина; 20) флекстон; 21) гајде из Лимузена; 22) америчка харфа-гитара; 23) музикална тестера; 24) фантастична виолина; 25) симфоничне чаше; 26) окарина; 27) симфонична звона; 28) вијела; 29) симфонични прапорци.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

МАШИНА ЗА МЕРЕЊЕ СТАРОСТИ ДРВЕЋА

Један шведски научник израдио је машину за одређивање старости дрвећа. То је, у ствари, комбинација микроскопа и електронског бројача. Ако се узме срж из дрвета и стави у машину, аутоматски се добија број прстенова и растојање између њих. На тај начин стручњаци могу да одреде старост дрвета, као и начин на који је расло, и да, на основу тога, са сигурношћу израде програм сече.

СТАЛНО НАСЕЉЕН ОД СВОГ ПОСТАНКА

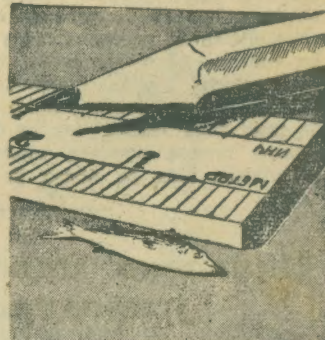

Главни град Сирије, Дамаск (Dimishk esh Sham, што на турско-арапском отприлике значи: радиност, занат) најстарији је град на свету који је стално био насељен од свог постанка — од пре 4.000 година. Под називом Timasku, Дамаск се помиње у једном напису из 15 века пре наше ере. На свету постоје и старији градови, али они су у току историје — привремено или сасвим — бивали напуштени. Данас је Дамаск важан трговачки и индустриски центар, са око 400.000 становника.

СВАКИХ 30 СЕКУНДИ ЈЕДАН СНИМАК СУНЦА

Пред сам почетак Међународне геофизичке године, на Сунцу су се десиле велике експлозије, па су се осталим научницима који посматрају Сунце придружили и Аустралијанци. Помоћу специјалних апарата, научници из Сиднеја непрекидно посматрају Сунце од 1 јула и сваких 30 секунди добијају по једну фотографију онога што се догађа на њему и у његовој атмосфери. Сматра се да ће се укупно начинити 250.000 фотографија. Аустралиски научници у овом послу сарађују с научницима из 40 станица у разним деловима света.

НАЈМАЊИ КИЧМЕЊАК

Пандака пигмеа, риба нађена у водама Филипина, најмањи је кичмењак који је досад откривен на земљи. Просечна дужина ове рибе износи свега око пола инча (1 инч=2,54 сантиметра).

ПУТАЊА ЗЕМЉЕ ОКО СУНЦА

Земља обилази око Сунца, и то од запада према истоку. То је такозвано годишње земљино кретање или револуција, а сама путања којом се Земља креће назива се еклиптика. Обилажење траје 365 дана и 6 часова.

Гори и од ватре и од воде

Да ли сте икад помислили да у вашој башти живи један од највећих непријатеља човека? Реч је о малом, обичном скакавцу, који се под извесним условима претвара у праву напаст за човечанство. Он је у стању да доведе до гладовања четвртину становништва на земљи.

Скакавац из ваше баште није опасан, јер је усамљен. Али, у топлим земљама и полупустињама није тако. За време родних година ови инсекти се множе фантастичном брзином, а потом, ако наиђе суша, просто преплаве области где има највише паше. Тамо настаје брзо укрштање и мењање извесних карактеристика. Уколико више једу, утолико се брже плоде, тако да њихов број достиже астрономске цифре: пет хиљада јаја на квадратни метар.

Чим мало одрасту, скакавци почињу да се расељавају. Тешко оним крајевима на које слете, јер понекад та јата броје по 500 милиона инсеката.

Скакавци лете невероватно далеко. Било је случајева да су примећени на више од 6.000 километара од места где су се излегли. Сретани су и над океаном, готово 2.000 километара далеко од најближег копна. Обично лете ниско, али се догађа да прелазе и планине високе 5.000 метара.

Скакавци лете као авиони. Имају два пара крила: једна су од чврсте материје и постављена, као авионска крила, док су друга витка и вибрирају за време лета, претстављајући тако елису авиона. Вилице су им мале, али необично снажне.

Претпоставимо да се једног лепог сунчаног дана налазимо усред младог жита. Одједном, на хоризонту се укаже некакав таман облачак, који нам се брзо приближава, растући све више и више. Ускоро заклони сунце и ваздухом се разлегне пригушено зујање. А тада, као по команди, облак се спусти на земљу. Сунце се опет појави, али поље није више зелено. Оно је потпуно покривено узаврелом тамноцрвеном масом. Скакавци савесно обављају свој „посао". Жито, лишће, стабљике — све је прождерано; остала је само гола земља. Чак су и дрвене ограде понекад упола изглодане. Кад се облак инсеката поново дигне, оставља за собом потпуну пустош.

Европа, у којој нема пустиња, претставља једини континент поштеђен од скакаваца. Уколико се негде и појаве, то је само у мањим размерама. Међутим, Јужна Америка налази се у непрестаном рату с њима. Недавно је Бразилија била жртва једне такве инвазије. Колона скакаваца широка деведесет километара летела је брзином од тринаест километара на час. За време тог „дефилеа" путеви су били блокирани, железнички саобраћај прекинут. Биланс: уништено 60.000 тона жита.

У Сједињеним Америчким Државама скакавци су у периоду између 1870 и 1880 године отерали стотине насељеника с њихове земље. Отада се стање само погоршавало. Да није било одбранбених мера, скакавци би у осам држава америчке федерације потпуно упропастили пољопривреду.

Прву офанзиву светских размера против скакаваца организовали су Британци. То је било 1928 године, за време инвазије инсеката на Источну Африку. Тада је у Лондону био образован научни центар за борбу против њих. Том приликом је утврђено да су скакавци-путници потомство обичних скакаваца и направљена је карта земаља где се они легу и одакле полазе на своје далеке походе. У исто време, створене су многобројне станице за посматрање у свим областима које пустоше скакавци. Захваљујући томе, изненађења више не може бити. Кад, например, једна станица јави да су из Арабије јата кренула према Пакистану, пакистанске власти имају времена да предузму потребне мере.

За време велике инвазије скакаваца 1951 и 1952 године, борбе су почеле на висоравнима Источне Африке. Скакавци су кренули према северу, опустошили Етиопију и Еритреју, а затим прешли Црвено Море и преплавили земље Средњег Истока. Али, тада су први пут наишли на организован отпор. У борби против њих учествовало је осам специјалних авиона и много стручњака. Авиони су били снабдевени великим резервоарима нарочите течности, алдрина, која је пре тога успешно примењена у Северној Африци. Са шездесет грама ове течности, помешане са четири литра воде, могу се уништити сви скакавци на површини од четрдесет ари.

Кад скакавци слете на земљу да преноће, они поново крену на пут сутрадан тек пошто сунце високо отскочи, јер чекају да им се крила сасвим осуше од ноћне росе. То је омогућавало члановима патролне службе да на камилама или на џиповима обиђу велика пространства и заставицама обележе места која ће авиони касније, кад буду обавештени преко радија, надлетети и попрскати алдрином.

Кампања од 1951 године била је веома успешна и велик део иранске жетве био је спасен. Како се за идућу годину предвиђала још страшнија најезда скакаваца, на многим подручјима Средњег Истока формиране су базе које су се припремале за нову борбу.

И тако из године у годину. Али, сви ти напори нису ни издалека довољни да учине крај овом непријатељу човечанства. Само широка међународна сарадња на овом пољу и знатно већа материјална средства моћи ће да донесу пун успех и спасу милионе људи немаштине и глади.

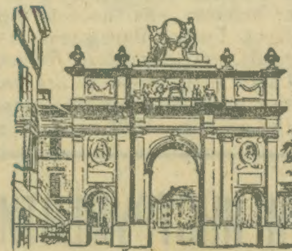
Веровали или не...

РОЂЕНА СА ЗУБИМА

Џорџина Мак Мастер из Глазгова, у Шкотској, дошла је на свет са зубима, и то не само млечним већ и сталним.

СПОМЕНИК ВЕСЕЉУ И ЖАЛОСТИ

Триумфална капија у аустриском граду Инсбруку једном својом страном претставља спомен-документ о смрти цара Фрање I, док је њена друга страна успомена на дан женидбе његовог сина принца Леополда.

СТРАХ СЕ ПРОТЕРУЈЕ...

Кад је, 1759 године, Сијаму запретила опасност од стране инвазије, тадашњи владар Боромараја V

издао је закон којим се страх протерује из земље и свима поданицима забрањује да се боје непријатеља.

НАЈКРАЋИ ЕПИТАФ

На гробљу у Хомерфилду, у енглеској покрајини Сафоку, налази се надгробни споменик на коме је уклесана само једна реч: Ја.

Џиновско морско пристаниште у предграђу Париза

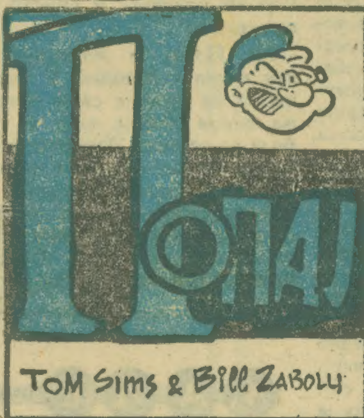
Недавно је у Паризу извршена једна анкета. Његови грађани требало је да одговоре на питање: „Да ли један брод из Лењинграда, Анверса или Француске Екваторијалне Африке може да доплови до Париза и да истовари на доковима Сене један део од 14 милиона тона робе која се годишње допреми за потребе француске престонице?" Стигао је веома мали број одговора који су то потврдили, а остали су с потсмехом примили питање.

У мочварном и пустом париском предграђу Женевилје, удаљеном три километра од француске престонице, гради се највеће морско пристаниште на свету — које се не налази на мору. Године 1948 на обалама Сене истоварено је 28.000 тона робе која је пристигла морским путем, а прошле године бродови са океана истоварили су 720.000 тона. Радови на проширењу овога пристаништа омогућили су да већ сада могу да пристају бродови од 1.000 тона носивости, а кроз годину дана пристајаће и од 2.000 тона. Када се са Сене буду уклонили многобројни мостови, који су високи свега пет метара, онда ће моћи да пристају и још већи бродови. Женевилје постао је већ једно од највећих пристаништа Француске, а ускоро ће ова необична лука, удаљена 200 километара од атлантске обале, моћи да прими велике прекоокеанске бродове.

ПОРЕКЛО ВИНА СА МАДЕРЕ

Неких 575 миља југозападно од Лисабона, острво Мадера греје се у суптропској клими. Његова вина имају изванредан укус и арому и већ одавно су на високој цени.

Португалци су открили ово лепо, шумовито острво у 15 веку. Да би искрчили шуму, први становници палили су велике ватре, тако да је острво годинама горело. Доцније је на њему засађена винова лоза, која је донета са Крита и из Грчке. Већ у 17 веку вина са Мадере постала су чувена у свету. Тврдило се да су она веома корисна по здравље. Тако је војвода од Велингтона препоручивао сваком свом официру најмање 18 боца мадере месечно ради очувања здравља. Чак су даме на енглеском двору парфимисале своје марамице ароматичном „мадером".

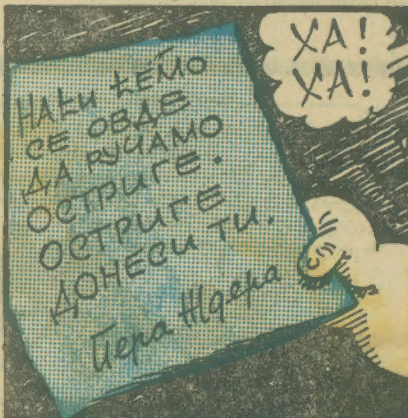

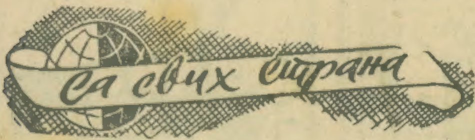

СВЕТЛЕЋЕ УНИФОРМЕ

Саобраћајци у западном Берлину недавно су добили светлеће униформе. Уствари, само на предњој и задњој страни опасача налазе се по три мале сијалице, које електричну енергију добијају из батерије сме-

штене у џепу испод леве руке. Ова светлећа „дугмад" саобраћајац пали чим падне мрак, али и дању кад је време магловито.

* * *

ТЕЛЕФОНИ ЗА ВОЗАЧЕ

Чикашка телефонска централа поставила је на ивичњацима прометних улица телефонске кабине намењене искључиво возачима и уопште особама које се налазе у аутомобилу. Преимућство ових јавних говорница је у томе што

возач, ако жели да обави какав хитан телефонски разговор, једноставно притера кола уз тротоар, на место где се налази телефон. Он чак не мора ни да излази из аутомобила; довољно је да пружи руку кроз прозор, дохвати слушалицу и да на бројчанику окрене жељени број.

* * *

ЈЕДНА ОД ХИЉАДУ ТАЈНИ

Има много прича из животињског царства о љубави и бризи родитеља према младунцима и о борби за одржање врсте. Ево још једне.

Царски пингвини, који живе на Антарктику, излегу само једно јаје и положе га на ледене плоче. Иако температура тамо пада веома ниско, ипак се излеже довољно младунаца да врста не изумре. Инкубација траје два месеца. За све то време мужјак држи јаје ногама, приљубљено уз трбух. Занимљиво је да он тада ништа не једе. Иако је то предео најстрашније зиме, пингвини, по мишљењу стручњака, задржавају телесну топлоту и од 38 Целзијевих степени.

Како пингвин у том царству леда има тако високу температуру, још није решено; постоје само претпоставке. Научници који раде у оквиру Међународне геофизичке године настоје да одгонетну ову тајну природе. То им је потребно из више разлога, а један од њих је и проблем како да се сачувају смели путници који буду одлазили у међупланетарне просторе, где се у неким регионима могу смрзнути, а у некима се као на тигању испећи, јер је ваздух тамо сувише разређен и не може да ублажи ону ледену хладноћу која тамо влада, или силну топлоту која долази са Сунца.

* * *

ПРИРОДА СЕ ПОБРИНУЛА...

Експедиције које одлазе на Јужни Пол носе храну са собом и од тога живе. Али, од чега живе птице селице, китови, туљани и пингвини у тој белој леденој пустињи?

Природа се и за њих побринула, као и за остала жива бића у другим деловима света. Наиме, у горњим слојевима воде налазе се неизмерне количине биљне и животињске хране. Вода се подиже из морских дубина носећи ђубриво, као што су фосфати, нитрати и силикати, које помаже да се одржи биљни и животињски свет на површини. Ледене санте на Антарктику су углавном тамне боје на доњем делу због разноврсних биљчица које расту на њима — у леду, као и у леденој води у горњим слојевима мора. Те биљке дају угљене хидрате, који су неопходни за одржање живих бића. Они су храна и веома ситних животиња, које су, опет, храна крупнијих живих створова у том делу света.

* * *

СПАСОНОСНА СПРАВА

Савремена медицина располаже многобројним средствима, справама и хемиским материјама, помоћу којих су спасени милиони живота. Једна од тих справа су и челична плућа, која су помогла да хиљаде људских бића избегну смрт од дечје парализе. Први облик челичних плућа личио је на мртвачки сандук на који су били укопчани мотори. Челична плућа пронашао је Филип Дринкер, професор медицинског факултета на Харвардском универзитету. Велику помоћ пружио му је у том раду његов помоћник Луис Агазис Шом. Неки људи провели су и по двадесет година у тим цилиндрима.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ЏИНОВСКЕ ЈАГОДЕ

Један природњак из САД, који се већ дуже времена бави проучавањем биљака у земљама Јужне Америке, изјавио је да ћемо у нашим баштама ускоро имати џиновске јагоде. Поред тога, ове јагоде биће отпорне према извесним биљним болестима, као и према хладноћи и суши. Што је још важно, њихова стабљика моћи ће да одоли и најјачим пљусковима кише. Овај научник је на падинама Анда где већ почиње област вечитог снега наишао на веома отпорну врсту јагода, а посматрао је и укрштене врсте које гаје мештани.

СЛЕПИ МИШЕВИ И ВИРУСИ

У једном институту у САД група научника бави се занимљивим проблемом: да ли и како вируси утичу на слепе мишеве? Наиме, примећено је да слепи мишеви не оболевају од разних болести чији су проузроковачи вируси. То је дало повода да се ово питање детаљније проучи. Пробе су вршене на тај начин што су слепи мишеви заражени вирусима. Међутим, не само што до појаве болести није дошло, већ је после извесног времена вируса нестајало из организма. Значи ли то да су слепи мишеви имуни на вирусе? Поред овог основног питања, има и других. Например, слепи мишеви и комарци живе заједно. Да нису слепи мишеви резервоари разних болести, а комарци њихови разносачи? Затим, да ли су слепи мишеви имуни против свих вирусних болести, или само против оних које преносе комарци? До сад слепи мишеви нису играли улогу лабораториских животиња, што је несумњиво био велики недостатак.

КОД ЉУДИ ИЗ „КАМЕНОГ ДОБА"

Ускоро ће из Мелбурна кренути једна научна експедиција да испита непознате крајеве и пустиње у северозападном делу Аустралије. Њен превенствени задатак биће да проучи живот племена Биндабу, које се још налази на ступњу наших предака из каменог доба. Ово племе живи у безводним пустињским областима, али се сматра да зна за скривене изворе, јер би му иначе опстанак био немогућ. Прва експедиција пошла је у ове крајеве још 1870 године, и то на камилама. Но, морала је да се врати кад је допрла до исушеног корита језера Макеја. При повратку, оставши без хране, њени чланови били су приморани да поједу и своје камиле. Друга експедиција кренула је 1930 године, пошто су пре тога вршена авионска извиђања. Али, ни она није постигла никакав успех. Садашња експедиција је много темељније опремљена; путује се камионима који носе довољне количине воде и намирница. За припреме су утрошене пуне две године. Зато се с правом очекује да ће она прикупити доста занимљивог материјала.

„СУНЧАНА РАКЕТА"

Према предвиђањима једног америчког стручњака, кроз неколико година моћи ће се начинити ракета којој ће као погонско средство служити хемиска енергија из јоносфере. Ова „сунчана ракета" не би ишла на велику удаљеност од Земље — највише 120 километара — али би то било довољно да се подробно проуче атмосферске прилике. Искоришћавање хемиске енергије из јоносфере било би могућно захваљујући утицају сунчаних зракова, по чему је ракета и добила име.

ЕСТУАРИ

Естуари су тип отворених ушћа река, док се ушћа затвореног типа називају лимани и делте. Естуари имају облик левка. Веома су широки и дубоки, а за време плиме њихова се дубина повећава, те су приступачни и већим морским бродовима. На естуарима се налазе и највећа пристаништа света, као што су Лондон на Темзи, Хамбург на Лаби, Бордо на Жиронди, итд.

ТЕСТЕРА ОД СТАКЛА

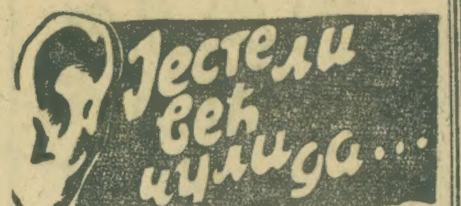
Годинама су се научници питали на који су начин индијанска племена из Америке много пре доласка Европљана секла дрвеће за изградњу својих домова, као и за ложење, кад за челик нису знала. Сада је један амерички научник решио ову тајну. Према цртежима које је нашао у откопаним насељима старих Астека, он је начинио тестеру од разбијених боца, на тај начин што је парчиће стакла углавио између два комада дрвета. Кад се том тестером брзо прелази преко дрвета, не притискујући много, оно се лако може пресећи. Староседеоци, додуше, нису имали боца, али су у ископинама нађени комади вулканског стакла, што је било довољно да се начини оваква тестера.

КАД ЈЕ ГРАЂЕН МАНАСТИР ДЕЧАНИ?

Манастир Дечани зидан је од 1327 до 1335 године. Основао га је краљ Стефан III, који је по њему назван Дечански. Манастир се налази око два километра изнад села Дечана, на излазу Дечанске Бистрице из дубоке клисурасте долине. Заправо, манастир је смештен у дну Метохије, између Пећи и Ђаковице. Црква у Дечанима по броју фресака спада међу најбогатије у Европи.

ПРВО ДА ВИДЕ ЈЕ ЛИ МОГУЋНО

Тунел испод Ламанша који би спајао Енглеску и Француску стари је сан многих градитеља. И не само то, него се на овоме понешто и радило, али је доцније пало у заборав. Међутим, та идеја ни до данас није напуштена. Наиме, група енглеских, француских и америчких стручњака дала се на посао да помоћу најмодернијих апарата испита дно Ламанша. Како се предвиђа, они ће тек кроз годину дана моћи да одговоре да ли је могућно прокопати канал.

... стари Грци имали су неку врсту „музичких ципела" које су биле тако на

чињене да су, кад човек корача, одавале пријатан звук.

... потребно је 137 хиљада свитаца да би се добила светлост коју даје једна сијалица од 60 вати.

... за француског песника и научника Бернара Фонтнела (1657—1757) говорили су његови савременици да је доживео сто година „стога што је имао два мозга а ниједно срце".

... италијански књижевник Торквато Тасо, писац великог спева „Ослобођени Јерусалим", посветио је два своја сонета дубровачкој књижевници Цвијети Зузорић.

... морска птица гњурац једе и своје

сопствено перје.

... какографија је некад била педагошки метод по коме се на нарочитом, намерно рђаво састављеном, тексту ђак учио правопису. Тај метод одавно је напуштен, али се израз какографија задржао и означава рђав рукопис или неписмен састав.

... француска народна јунакиња Жана Фурке, која се борила четрдесет година после Јованке Орлеанке, добила је, по свом „оружју", надимак „Ашет", што значи „секирица".

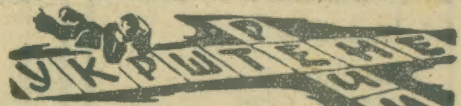
... аквадукт у италијанском граду Луки подигнут је од средстава скупљених

као порез на све кључаонице у вароши. Грађен је девет година, од 1823 до 1832.

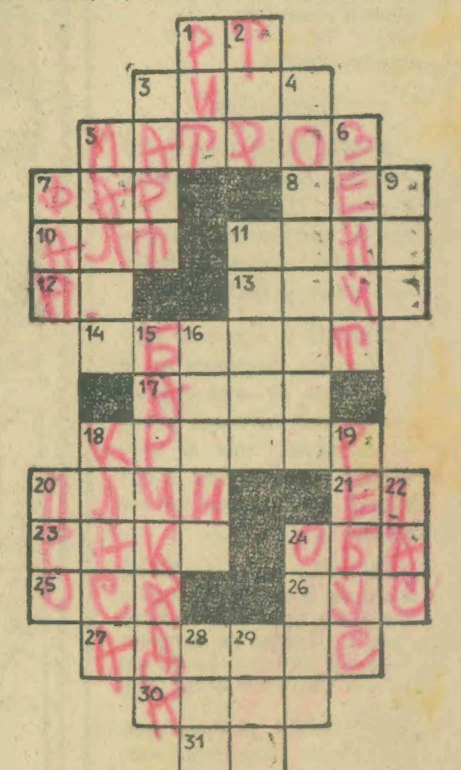
... краљица мрава-термита положи за 24 часа око пет милиона јаја.

... старе Инке бориле су се против прекомерног уживања алкохола веома оштрим мерама. У случају да прва, најблажа казна не би деловала, преступника су кажњавали прогонством у другу провинцију. Трећа казна била је одашиљање на најтеже радове у рудницима.

Водоравно: 1) део копна истурен у море; 3) острво у Јегејском Мору; 5) морнар; 7) светиљка на аутомобилу; 8) једна од САД; 10) врста гласа; 11) индиски песник и романсијер из VII века; 12) хемиски знак за платину; 13) наше острво у северном делу Јадранског Мора; 14) прохтев за јелом; 17) острво на југу Кине; 18) париски бескућник; 20) гас; 21) јуначки спев; 23) порекло, пасмина; 24) обојица; 25) инсект опнокрилац; 26) јединица за мерење коже; 27) лепотан из грчке митологије; 30) стара немачка мера за земљиште; 31) узвик бола.

Усправно: 1) мочварно подручје крај реке; 2) бог рата код старих Германа; 3) амерички приповедач (1839—1902); 4) област у североисточној Африци; 5) острвска група у Средоземном Мору; 6) највиша тачка на небеском своду; 7) скраћен назив једне наше фабрике аутомобила; 9) немачка река, лева притока Дунава; 11) место у Банату; 15) препрека од стабала укопаних у земљу; 16) старо име Љубљане; 18) врста, разред, 19) загонетка у сликама; 20) за, у прилог (лат.); 22) домаћа животиња; 24) легендарна земља богата златом; 28) руска река, притока Волге; 29) Наполеонов маршал.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Ру; 3) курс; 5) комета; 7) Шумадија; 9) ало; 10) лоб; 11) по; 12) Об; 14) во; 15) Немила; 18) веза; 19) рогоза; 21) со; 22) Ан; 23) ро; 25) ада; 27) лед; 28) веверица; 31) некако; 32) „Тена"; 33) ла.

Усправно: 1) Рума; 2) уред; 3) Комо; 4) стил; 5) Кулон; 6) Ајова; 7) Шап; 8) Або; 12) омега; 13) бизон; 16) ево; 17) лаз; 19) Роден; 20) Арецо; 21) сав; 24) ода; 26) авет; 27) Лика; 29) Екел; 30) рана.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Гладна девојчица

Девојчица с нестрпљењем чека доручак, јер је веома гладна. Куварица је кренула носећи пуну чинију укусног

јела, али од кухиње до собе у којој се налази девојчица воде многобројни ходници и ко зна кад ће стићи. А још ако залута, може се задржати и до подне.

Којим ходницима куварица треба да прође да би донела доручак девојчици?

Магични бројеви

Одузмите збир бројева у круговима од збира бројева

653	651	644	636	675	669	661
670	662	654	650	638	637	674
631	673	671	663	655	649	639
648	640	632	679	672	664	656
665	657	647	641	633	678	666
677	667	659	658	646	642	634
643	635	676	668	660	652	645

у квадратима и добићете резултат 1937 у свим правцима.

„Чаробна" слика

Ставите провидну хартију на овај цртеж, па прецртајте сва поља. Затим оловкама у боји испуните поља овим редом:

О — бело; 1 — светлоплаво; 2 — тамноплаво; 3 — ружичасто; 4 — жуто; 5 — зелено; 6 — црвено; 7 — љубичасто; 8 — светлосмеђе; 9 — црно.

Цртеж чак не морате прецртавати, него одмах прелазите бојом по вашој провидној хартији стављеној преко цртежа. Тако ћете добити само шарену слику, без црних линија којима су поља оивичена.

Загонетке

1) Ја изиђох на сребрно гувно и ударих у златне свирале. Свак' ме чу, а нико ме не виде?

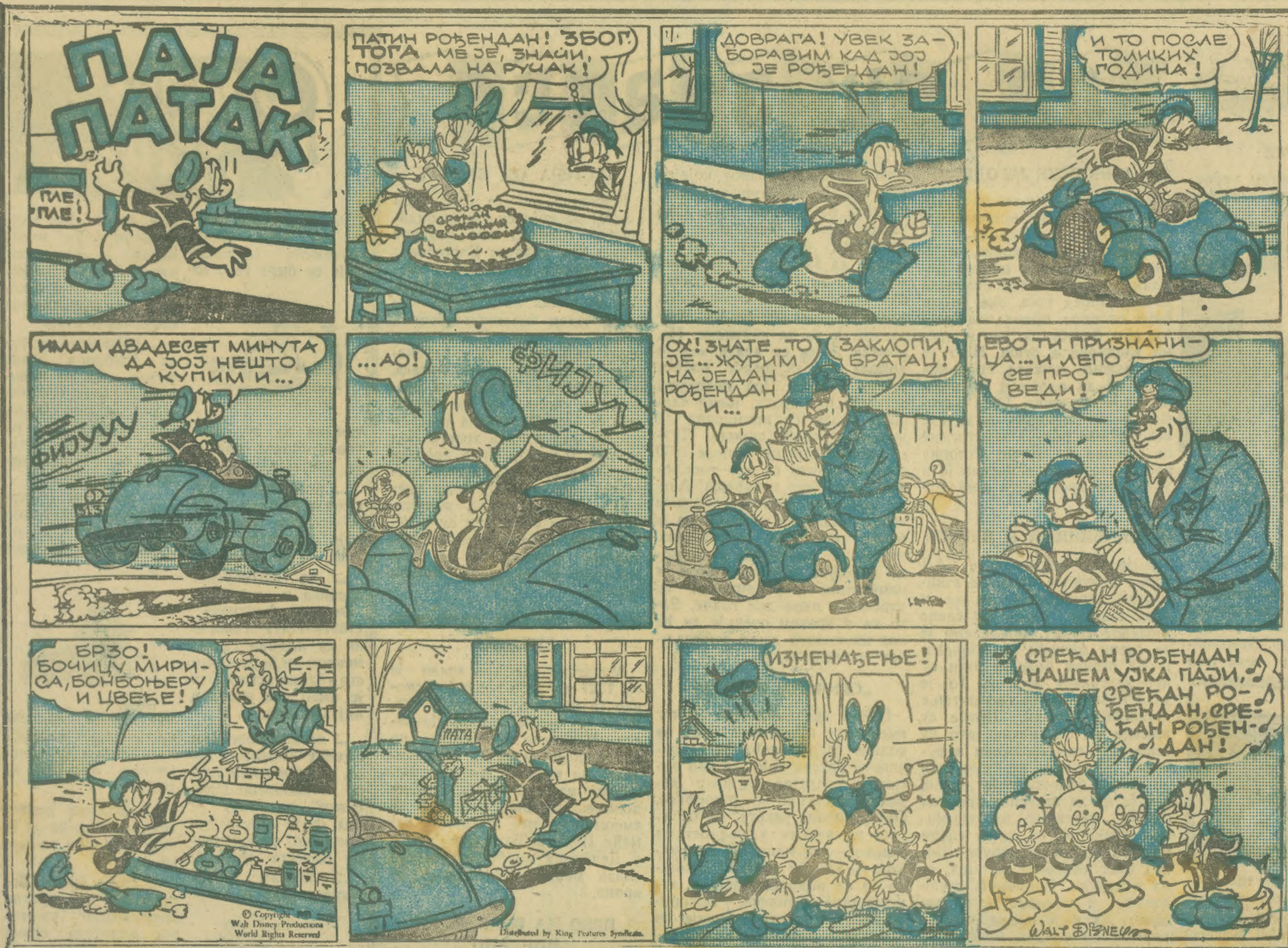
2) Воћку тресем овде, а род на по сата далеко пада?

3) Пуно решето лешника, међу њима орах?

4) Једна груда воска целом свету доста?

5) Сам лончић у пољу ври?

(Одгонетке: 1) ветар; 2) звоно; 3) небо, звезде и месец; 4) сунце; 5) мравињак)

КАКО РИБЕ РАСТУ?

— Ујка Пајо, је ли истина да рибе расту брже од других животиња? — пита Влаја.

— Шта ти то пада на памет? Расту као и сва жива бића.

— А не, — остаје Влаја при своме. — Синоћ смо заједно уловили сома од два килограма, а јутрос сам те чуо како причаш тетка-Бели да тај сом има шест кила. Четири килограма за једну ноћ! Ко још тако брзо расте?

СЛОЖИО СЕ

Мики се запослио у једном надлештву. Већ првог дана приметио је да се по полицама налазе хрпе старих безвредних аката, која само без потребе заузимају место. Зато он оде код шефа и предложи му да се све те хартије спале.

— У реду, — сложи се шеф. — То ти је паметно. Али, пре но што приступиш спаљивању аката начини ми препис сваког од њих, па те преписе сачувај!

ЖРТВА ШТАМПАРСКИХ ГРЕШАКА

Мини: Знаш ли ти да у мом „Кувару" има много штампарских грешака?

Мики: Знам. Приметио сам то одавно по свом стомаку!

Који је ОДГОВОР тачан

КАМЕРЛИНГ је:

назив минерала
трговачки термин
име
врста примитивног оружја

ПАРОС је:

град
поморски термин
острво
чувени светионик

РИМУШ је:

вавилонски град
владар
назив песничког дела
мирођија.

МИНЕРВА је била римска богиња:

жетве
науке и уметности
рата
заштите домова

ОДГОВОР

КАМЕРЛИНГ Онес (1853 — 1926) био је холандски физичар. Пронашао је начин за претварање хелијума у течност. Добио је Нобелову награду 1913.

ПАРОС је острво у групи Киклада. Земљиште му је састављено од гнајса, великих наслага кречњака и жица мрамора, који је употребљаван за израду уметничких дела старих грчких вајара.

РИМУШ је краљ Акада, а живео је око 2700 година пре наше ере. Син је Саргона I. Провео је петнаест година у ратовима да би одбранио тековине свога оца.

МИНЕРВА је била римска богиња-заштитница науке, уметности и женског ручног рада. Рано је изједначена с грчком богињом Паладом Атином. Слављена је с Јупитером и Јуноном као заштитница града. Њој су били посвећени змија, сова и петао.

Шумски човек

ПО РОМАНУ Зена Греја

На хладном дивљем северу Канаде, кроз огромне шуме, крстарио је наредник Кинг, члан чувене северне бригаде. Његов нераздвојни пријатељ Кид пратио га је на путу кроз дивљину.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101-Т-935 поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају